

Навіны для Беларусі

Нумар IX

1 кастрычніка 2007 года

Office for a Democratic
Belarus

Мы заўсёды выказвалі гатоўнасць бачыць Беларусь у якасці паўнапраўнага партнёра ў рамках палітыкі добрасуседства.

У нумары

Інтэрв'ю з Бенітай Ферэра-Вальднэр 1-2

Заява Беніты Ферэра-Вальднэр 2-3

Заява Хаўера Саланы 3

Візіт прадстаўнікоў БХД у Брусель 3

Рэпрэсіі на Беларусі, гутарка з Ігарам Кузняцовым 3-6

Абвесткі 8

КАМІСАР БЕНІТА ФЕРЭРА-ВАЛЬДНЭР: МЫ ЧАКАЕМ АД МІНСКА БОЛШ РАШУЧЫХ КРОКАЎ

Інтэрв'ю з камісарам Еўразвязу Бенітай Ферэра-Вальднэр (Серыя: “Еўрапейская палітыка ў асобах”)

Камісар ЕЗ па знешняй палітыцы Беніта Ферэра-Вальднэр (Аўстрыя) заўсёды элегантная. Да яе твару пасуюць усе колеры і адценні – туркусовы, белы, пурпурава-чырвоны (кармін), бледна-ружовы. За абаяльную ўсмешку камісара называюць Ферэра-Кюсхен (ад ням. пацалунак) па назве шакаладнай цукеркі з лясным гарэхам. Палітык не толькі народжаная ў адзін дзень з такімі мыслямі як Сёрэн Кьеркегор і Карл Маркс, яна стала першай жанчынай – міністрам замежных спраў у Аўстрыі.

ОДБ: Спадарыня Ферэра-Вальднэр, Вы згодная з меркаваннем некаторых, што ЕЗ і ЗША зрабілі для беларускага народа больш, чым беларускія палітычныя партыі і рухі?

БФВ: У сітуацыі, што мы маем, кожны з бакоў робіць усё, што яму пад сілу, каб вывесці краіну з самаізаляцыі. Еўракамісія фінансуе праекты тэле- і радыёвяшчання, інтэрнэт-праекты на беларускай і рускай мовах, якія з'яўляюцца дадатковай

крыніцай інфармацыі для беларусаў. Мы таксама падтрымліваем студэнтаў Еўрапейскага гуманітарнага ўніверсітэту ў выгнанні ў Вільні, а таксама беларускіх студэнтаў у Польшчы і на Украіне. Акрамя таго, істотны памер мае падтрымка праграмы па пераадоленні наступстваў Чарнобыльскай катастрофы, дапамогу маюць таксама сацыяльныя і адукацыйныя праекты, праекты па развіцці грамадзянскай супольнасці.

ОДБ: Якое значэнне маюць вынікі пасяджэння кіраўнікоў дзяржаў краін ЕЗ – Еўрапейскай Рады ў чэрвені 2007 для беларусаў?

БФВ: Еўрапейская рада зрабіла чарговую заяву пра важнасць Еўрапейскай палітыкі добрасуседства для падтрымкі стабільнасці, росквіту і бяспекі ў краінах-суседзях ЕЗ. Буў дасягнуты значны прагрэс у эканамічным, фінансавым, тэматычным, рэгіянальным і грамадскім складальніку гэтай палітыкі, у падмурку якой палягаюць дэмакратычныя прынцыпы, правы чалавека і вяршэнства закона.

Мы заўсёды выказвалі гатоўнасць бачыць Беларусь у якасці паўнапраўнага партнёра ў рамках палітыкі добрасуседства: гэты варыянт адпавядае інтарэсам абодвух бакоў, беларускі народ у гэтай сітуацыі толькі выйграў бы. Умовай для збліжэння застаюцца дэмакратычныя рэформы.

ОДБ: Ці задаволены Вы тым, як дачыненні паміж Еўразвязам і Мінскам развіваюцца цяпер? Ці гатовыя абодва бакі да большага?

БФВ: Мы віталі вызваленне некаторых палітычных вязняў і дазвол на адкрыццё ў Мінску прадстаўніцтва Еўракамісіі. Наступным крокам адбудзецца

Інтэрв'ю з Бенітай Ферэра-Вальднэр...

падпісанне адпаведнага пагаднення. Аднак дзея таго, каб кардынальна палепшыць адносіны, мы чакаем ад Беларусі больш рашучых дзеянняў. Мы лічым абсалютна неабходным вызваленне ўсіх палітвязняў, а таксама рэальныя крокі па выкананні правоў чалавека і забеспячэнні свабоды друку, павазе вяршэнства закону, а таксама ўнясенні змяненняў у Выбарчы кодэкс.

Акрамя таго, Беларусі неабходна выконваць правы працоўных, у прыватнасці, свабоду асацыяцыі. Еўракамісія ўпершыню ўзняла гэты пытанне чатыры гады таму. На жаль, з боку беларускіх улад не было ніякіх канкрэтных дзеянняў па выкананні правоў прафсаюзаў, нягледзячы на неаднаразовыя звароты з боку Міжнароднай арганізацыі працы (МАП). Спадзяёмся, што беларускія ўлады здолеюць забяспечыць выкананне правоў беларускіх працаўнікоў. У іх руках (улады) адмена рашэння пра прыпыненне дзеяння для Беларусі гандлёвых ільготаў – сістэмы генеральных прэферэнцый: як толькі краіна стане выконваць абавязальніцтвы, узятыя на сябе ў рамках МАП, Еўракамісія зробіць прапанову аднавіць дзеянне ільготаў.

Пасля рашучых дзеянняў з боку афіцыйнага Мінску мы можам зрабіць наступны лагічны крок – пачаць перамовы пра распрацоўку так званага плана дзеянняў у межах палітыкі добрасуседства (ENP Action Plan).

ОДБ: Чаму стратэгія Камісіі дачынная Беларусі называецца 'non-rarer', неафіцыйны дакумент? Як зменіцца сітуацыя

ў краіне, калі будуць выкананы 12 ўмоваў, што сфармуляваны ў стратэгіі?

БФВ: Паколькі беларускія ўлады абралі для краіны шлях самаізаляцыі, мы падрыхтавалі пасланне народу Беларусі, дзе распавялі пра перавагі, што беларусы атрымаюць праз супрацоўніцтва з ЕЗ на аснове рэальнай дэмакратыі, правоў чалавека і вяршэнства закона.

Калі б у Беларусі паважалі гэтыя каштоўнасці, мы змаглі б разам працаваць над падвышэннем узроўню жыцця беларускіх грамадзян. Сярод пераваг можна назваць новыя гандлёвыя сувязі і працоўныя месцы, павышэнне якасці медыцынскага абслугоўвання і адукацыі, транспартнай сістэмы і энергазабеспячэння, а таксама ўмацаванне міжнародных сувязей.

ОДБ Вы былі калі-небудзь у Беларусі?

БФВ: Не, ніколі.

ОДБ: Як Камісар ЕЗ, што пажадалі б Вы Еўропе ў дачыненнях з Беларуссю?

БФВ: Як еўрапейскі Камісар па знешняй палітыцы і Еўрапейскай палітыцы добрасуседства я пажадала б Еўразвязу перагарнуць новую старонку ў адносінах з Беларуссю. Гэта было б на карысць абодвум бакам, але найперш беларусам, якія на сённяшні момант страчваюць шмат магчымасцей.

Я была б рада падпісаць з

Беларуссю пагадненне аб партнёрстве, якія мы падпісалі з усходнімі суседзямі Малдовай ды Украінай. Я была б толькі рада, калі б ваша краіна атрымала магчымасць скарыстацца перавагамі больш цесных гандлёвых сувязей з ЕЗ, палегчыць сваім грамадзянам выезд у краіны ЕЗ, палепшыць іх дабрабыт з дапамогай праграм палітыкі добрасуседства.

*Я пажадала б
Еўразвязу
перагарнуць новую
старонку ў адносінах
з Беларуссю*

Беніта Ферэра-Вальднэр выконвае абавязкі еўрапейскага Камісара па знешняй палітыцы і Еўрапейскай палітыцы добрасуседства з лістапада 2004 года.

Нарадзілася ў 1948 год у Зальцбургу, (Аўстрыя). Скончыла юрыдычны факультэт Універсітэта Зальцбурга, мае доктарскую ступень. Да 1984 г. працавала ў прыватным сектары, пасля перайшла на дыпламатычную службу. У розны час займала пасады ў аўстрыйскіх дыпламатычных прадстаўніцтвах у Іспаніі, Сенегале, Францыі; у МЗС Аўстрыі. 1993-1995 гг. – старшыня працоўнага дэпартаменту ААН, 1995-2000 – намесніца міністра замежных спраў Аўстрыі, 2000-2004 гг. – міністр замежных спраў. З'яўляецца сябрам кансерватыўнай Аўстрыйскай народнай партыі. Валодае ангельскай, іспанскай, італьянскай і французскай мовамі. Замужам. Яе хобі – ровар, плаванне і чытанне.

Пытанні задавала Марына Рахлей

Падрыхтавана “Офісам за дэмакратычную Беларусь”

Камісар Еўразвязу Беніта-Ферэра Вальднэр каментуе Еўрапейскі марш і апошнія арышты

Камісар па знешняй палітыцы і Еўрапейскай палітыцы добрасуседства Беніта Ферэра-Вальднэр зрабіла наступную заяву: “Я вітаю ініцыятыву беларускай

грамадзянскай супольнасці зарганізаваць 14 кастрычніка Еўрапейскі марш у Мінску, каб паказаць, што беларусы падтрымліваюць больш цеснае супрацоўніцтва з Еўразвязам.

Прыемна бачыць, што беларуская грамадзянская супольнасць успрыняла прапанову Звязу далучыцца да паўнаўнаважнага партнёрства з умовай, што Беларусь зробіць пераканаўчыя крокі ў бок

дэмакратызацыі.

У сувязі з гэтым я заклапочана паведамленнямі пра арышты некаторых арганізатараў маршу.

Я чакаю, што беларускія ўлады

будуць дзейнічаць у адпаведнасці са сваёй заяўленай раней пазіцыяй на збліжэнне з ЕЗ, аднак такія дзеянні супярэчаць ёй.

Я заклікаю беларускія ўлады найхутчэй вызваліць усіх

затрыманых на палітычных падставах і паважаць базавыя права беларускага народа на свабоду сходаў і выражэння сваёй пазіцыі ў тым ліку і 14 кастрычніка”.

Пераклад зроблены з сайта Еўракамісіі

Крысціна Галах, сакратар Высокага Прадстаўніка ЕЗ Хаўера Саланы: Еўразвяз будзе ўважліва сачыць за правядзеннем Еўрапейскага маршу

“Мы глыбока засмучаны абвінавачваннямі, высунутымі супраць Віктара Івашкевіча, якога на дадзены момант ужо вызвалілі. Арышт сябра арганізацыйнага камітэту Еўрапейскага маршу з’яўляецца вельмі дрэнным сігналам як для беларускага грамадства, так і для міжнароднай супольнасці.

Еўрапейскі марш 14 кастрычніка запланаваны як мірны сход, мэтай якога з’яўляецца звядзенне разам

шырокіх колаў беларускага грамадства, якія падтрымліваюць цесныя стасункі паміж краінай і Еўразвязам.

Мы вітаем той факт, што грамадзянская супольнасць накіравала вельмі дакладнае пасланне ўладам, пабудоваць сапраўдны дыялог на падставе маршу. Гэта пасланне падкрэслівае не канфрантацыйны характар праекту.

Еўрапейскі марш павінен адбыцца як і плануецца. Няма падставаў сумнявацца, што Еўразвяз будзе вельмі ўважліва сачыць за развіццём падзей”.

Пераклад зроблены з сайта Рады Еўразвязу

Дэлегацыя аргкамітэту БХД наведала Брусель

Лідэры “Беларускай хрысціянскай дэмакратыі” Аляксей Шэйн і Георгі Дзмітрук узялі ўдзел у канферэнцыі «Еўрапейскага Хрысціянскага Палітычнага Руху» (ЭХПД), што праходзіла 21-22 верасня ў Бруселі. У канферэнцыі, тэма якой была акрэслена як “Фокус на сям’і —

хрысціянска-дэмакратычны погляд на сямейную палітыку ў Еўропе», удзельнічалі хрысціянскія еўрапейскія партыі, грамадскія арганізацыі і даследчыя інстытуты.

Напярэдадні адбыліся таксама сустрэчы сяброў партыі з прадстаўнікамі Еўрапарламенту і Еўракамісіі, арганізаваныя з дапамогай “Офісу за дэмакратычную Беларусь”.

Падчас сустрэч абмяркоўвалася агульнапалітычная сітуацыя ў Беларусі і падрыхтоўка да Еўрапейскага маршу. Паводле слоў Аляксея Шэйна, прадстаўнікі Еўра-

парламенту былі запрошаныя імі да ўдзелу ў дэманстрацыі. Таксама ўздымалася пытанне супрацоўніцтва з Еўрапейскай народнай партыяй, закраналіся праблемы атрымання шэнгенскіх віз беларусамі, у прыватнасці ішла гаворка пра іх кошт. Увогуле прадстаўнікамі еўрапейскіх структур выказваліся меркаванні, што на павестку дня ў Еўропе трэба ставіць пытанне аб паніжэнні кошту віз хаця б для некаторых катэгорый беларускіх грамадзян, напрыклад, для моладзі альбо студэнтаў.

Больш падрабязную інфармацыю можна знайсці на сайце bchd.info

Ігар Кузняцоў:

“У Беларусі рэпрэсіі – і гісторыя, і сучаснасць”

70 год таму Савецкі Саюз накрыва хваля тэрору – 1937 г. лічыцца найбольш крывавым за ўсю гісторыю савецкіх рэпрэсій. Чаму камуністычная ўлада ўзяла на ўзбраенне масавыя расстрэлы і высылкі? Якім быў агульны маштаб рэпрэсій? У якім ракурсе гісторыя сямідзесяцігадовай даўніны ўспрымаецца ў сённяшняй Беларусі? На гэтыя і іншыя пытанні адказвае Ігар Кузняцоў, кандыдат гістарычных навук, дацэнт, каардынатар беларускага аддзялення Міжнароднага гісторыка-асветнага, дабрачыннага і праваабарончага таварыства “Мэмарыял”, сябра Беларускай асацыяцыі журналістаў

Гутарка з Ігарам Кузняцовым, працяг...

Словы “сталінскія рэпрэсіі” ўжо даўно зрабіліся трывалым словазлучэннем. Але ці слушна абмяжоўваць рэпрэсіі рамкамі перыяду кіравання Іосіфа Сталіна?

Актыўныя рэпрэсіі пачаліся нашмат раней, а менавіта – адразу пасля кастрычніцкага перавароту. У снежні 1917 г. была створана спецслужба ВЧК на чале з Дзяржынскім, якая ўпершыню выпрабавана на практыцы пазасудовыя расправы. З яе дапамогай без усялякай бачнасці судоў ці трыбуналаў знішчаліся палітычныя ворагі.

Каго ў той час залічалі да ворагаў?

Найперш усіх тых, хто належаў паводле свайго класавага становішча да так званых “былых” – былых паноў, капіталістаў, чыноўнікаў, афіцэраў, святароў і г.д. Усе яны адносіліся да варожых класаў не таму, што варожа ставіліся да савецкай улады, а таму што яны па сваёй прыродзе *павінны былі* варожа да яе ставіцца. Была дадзена ўстаноўка знішчыць іх яшчэ *да таго*, як яны могуць пачаць супраціўляцца новаму палітычнаму ладу.

Ці можна казаць пра нейкую перыядызацыю савецкіх рэпрэсій?

У гісторыі разглядаецца перыяд актыўных рэпрэсій 1917 – 1953 г. , то бок ад Кастрычніцкага перавароту да смерці Сталіна. Пасля гэтага рэпрэсіі пераходзяць у больш плаўны варыянт – гэта ўжо так званая эпоха Хрушчова-Брэжнева. Рэпрэсіі сціхаюць у перабудовачны перыяд і фактычна заканчваюцца з распадам СССР у 1991 г. Праўда, у Беларусі, у адрозненне ад іншых краін, рэпрэсіі працягваюцца і сёння, нават больш за тое – ідуць па нарастаючай.

Ці можна ацаніць колькасць ахвяраў рэпрэсій у СССР?

Яшчэ ў савецкі час, у 1991 г. з’явілася афіцыйная інфармацыя, што было рэпрэсавана каля 3 млн. чалавек за ўсе гады савецкай

улады, з іх прыкладна каля 600 тыс. чалавек расстрэляны. Аднак гэтая лічба была заніжана ў шмат разоў. Насамрэч было знішчана не менш за 20 млн. чалавек, а паводле шэрагу іншых крыніцаў – да 60 млн. (такой думкі, напрыклад, прытрымліваецца Салжаніцын). Дыяпазон колькасці ахвяр вельмі вялікі, але ў любым выпадку лік ідзе на дзесяткі мільёнаў.

Колькі чалавек былі рэпрэсаваны ў Беларусі?

Паводле афіцыйных дадзеных, у Беларусі былі рэпрэсаваны да 600 тыс. чалавек. Паводле незалежных даследаванняў, ахвярамі рэпрэсій у нашай краіне зрабіліся не менш за 1,5 млн. чалавек. І гэта, заўважце, не ўлічваючы такіх рэпрэсій, як напрыклад, звальненне з працы ці адмова ў прыёме на працу па палітычных матывах, цкаванне дзяцей і жонак “ворагаў народа”, якія не маглі ні працаўладкавацца, ні атрымаць хаця б нейкую грашовую дапамогу, і мусілі весці вартгае жалю існаванне. Нават калі мы пакідаем у баку псіхалагічныя рэпрэсіі і ўлічваем толькі юрыдычны бок справы, і тое лік ідзе на мільёны жыццяў.

У чым быў сэнс рэпрэсій, якую мэту ставіла перад сабой кіраўніцтва СССР?

Нашто ўсё гэта было? На гэтае пытанне дагэтуль ніхто не адказаў і, напэўна, не адкажа. У СССР чалавек яшчэ нічога крамольнага не думаў, а яго ўжо лічылі ворагам. Цяжка нават уявіць сабе, наколькі масавы характар прыняў гэты працэс. Даследуючы справы таго перыяду заўважаеш – калі ў сярэдзіне 1930-х гадоў сярод рэпрэсаваных была найперш інтэлігенцыя, то ў 1937-м “выкошвалі” ўсіх запар – і калгаснікаў, і беспрацоўных, і хатніх гаспадынь. І – самае неверагоднае – 2/3 з іх былі абсалютна адданыя савецкай уладзе. Знічталі тых, у каго нават у думках не было, што можна нешта супраць улады зрабіць. Напэўна, была пастаўлена задача насадзіць пачуццё страху ў краіне. Кожны павінен быў баяцца. І баяцца

павінны былі, як ні дзіўна, тыя людзі, якія былі шчыра адданыя савецкай уладзе. І яны, у асноўным, пацярпелі ад яе. Абсурдная сітуацыя – пакутавалі людзі, якія гэтую ўладу падтрымлівалі, і ўсё роўна працягвалі ў яе верыць.

Існуе меркаванне, што Сталін быў недатычны да рэпрэсіяў. Маўляў, ён ні пра што не ведаў, а расстрэламі кіравала яго атачэнне. Ці праўда гэта?

Ёсць такая версія, якая зводзіцца да таго, што нібыта Сталін ні пры чым, што ён даверыўся органам бяспекі, яны выйшлі з-пад кантролю і пачалі ўсіх запар расстрэльваць. Гэтае меркаванне цалкам абвяргаецца і архіўнымі і навуковымі даследаваннямі. Рэпрэсііны працэс быў дакладна рэгуляваны, усе разнарадкі даваліся Цэнтральным камітэтам кампартыі, які складаўся са Сталіна і з палітбюро. Увесь працэс быў пад кантролем. Быў такі знакаміты загад 00447 падпісаны Наркамам НКУС Яжовым, які ўпершыню ўводзіў тэрмін “генацыдныя разнарадкі”. Паводле яго загадзя вызначалася, колькі людзей трэба арыштаваць у кожнай канкрэтнай вобласці кожнай рэспублікі, колькі з іх расстрэляць і колькі пасадыць на 10 і больш год. Мала таго, яшчэ вызначаўся і сацыяльны склад будучых ахвяр. У разнарадках вызначалася, колькі трэба было арыштаваць святароў, колькі інжынераў, колькі інтэлігентаў, рабочых, сялян, і г.д. Даходзіла да абсурду: у некаторых абласцях ужо не было каго арыштоўваць, а разнарадкі ішлі і ішлі. Калі не хапала, напрыклад, святароў для расстрэлу, то іх бралі з іншых раёнаў. Галоўнае было не проста выканаць, а перавыканаць загад. А за недавыкананне можна было самому апынуцца ў гэтай самай яміне, быць расстрэляным.

Чаму пік рэпрэсій выпаў менавіта на 1937-38 гг.?

Падчас выступлення на сакавіцкім пленуме 1937 г. Сталін абвясціў тэзіс пра тое, што па меры поспехаў сацыялізму супраціў ворагаў

Гутарка з Ігарам Кузняцовым, працяг...

будзе ўзмацняцца. Вынікам гэтага і стаўся “загад 00447” – словы “правадыра” пачалі праводзіць у жыццё. Пачалася масавая зачыстка літаральна па ўсіх накірунках, якая прывяла да найцяжэйшых наступстваў. У 1937 г. было знішчана ад 7 да 15% насельніцтва СССР.

Ці здаралася так, што ахвярамі рэпрэсій рабіліся тыя, хто іх здзяйсняў?

Што датычыцца людзей, якія ўваходзілі ў склад так званых “троек”, “двоек”, надзвычайных нарадаў, расстрэльных каманд, – гэта вельмі складанае пытанне. Іх называюць катамі, але я дадам – яны ж таксама былі і ахвярамі рэжыму. Іх прымушалі гэта рабіць. Адны гэта рабілі з пачуцця веры ў савецкую ўладу, лічылі, што расстрэльваюць сапраўдных ворагаў, іншыя рабілі гэта таму, што самі хацелі выжыць, думалі, што так яны ўратауюць і сябе, і сваіх родных. Але – у 1938 г. узяліся ўжо за тых, хто непасрэдна здзяйсняў гэтыя злачынствы. Тыя, хто найбольш апантана праводзіў гэтую палітыку ў жыццё, самі апынуліся пад следствам і самі патрапілі ў тыя расстрэльныя ямы. Нават паводле афіцыйнай статыстыкі больш за 20 000 чэкістаў былі знішчаныя гэтым самым рэжымам. Рэжым прыбіраў сведак, каб потым ніхто не даведаўся, што менавіта адбывалася ў 1937 г.

У чым былі адметнасці рэпрэсій ў Беларусі?

У Беларусі маштабнасць рэпрэсій была большай, найперш таму, што рэспубліка была памежнай – лічылася, што тут найбольш небяспечная сітуацыя. Гэтак, колькасць сялян, высленых з Беларусі ў перыяд масавай калектывізацыі ў 1929-33 гг., перавышае сярэдні паказальнік высяленняў, якія праводзіліся ў цэнтральных раёнах Расіі, ва Украіне. Шырока практыкавалася высяленне з памежнай паласы. Высылалі ў аддаленыя месцы – Сібір, Казахстан. Туды адсялялі жыхароў заходніх раёнаў Беларусі, якія мала былі адаптаваныя да

жыцця ў такіх кліматычных умовах. Гэта таксама была форма генацыду, знішчэння людзей без усялякіх абвінавачанняў і прысудаў.

Асабліваасцю было яшчэ і тое, што ў пачатку 1930 г. у Беларусі была практычна знішчана нацыянальная інтэлігенцыя. Спачатку былі створаныя “ліпавыя” арганізацыі – Саюз вызвалення Беларусі, Беларускі нацыянальны цэнтр, пад справы якіх падводзіліся канкрэтныя людзі. Але тады прысуды яшчэ былі мяккія, асуджаных больш высылалі, расстрэльвалі мала. Але калі тэрмін іх зняволення ці высылкі падоходзіў да сканчэння, то практычна ўсіх заспеў 1937 год, і іх ужо там, у высылцы, знішчылі. У Беларусі было расстраляна 90% пісьменнікаў. У Расіі гэты паказчык складае ня больш за 20%. Фактычна, была зніштожаная ўся нацыянальная інтэлігенцыя. Акурат сёлета будзе адзначацца трагічнае сямідзесяцігоддзе – 29 кастрычніка 1937 г. ва ўнутранай турме НКВС у Мінску (так званай “Амерыканцы”) расстралялі больш за 100 выбітных прадстаўнікоў беларускай інтэлігенцыі.

Як бачна, расстрэлы былі пашыраным, але далёка не адзіным відам рэпрэсій. Якія яшчэ метады выкарыстоўвала савецкая ўлада для барацьбы з “ворагамі народу”?

Самыя мяккія рэпрэсіі, канечне, былі так званыя “філасофскія параходы” ў часы Леніна, калі высылалі на Захад, іх не расстралялі, і тым самым падсілкавалі філасофскую і навуковую думку ў многіх краінах Еўропы і Амерыкі, яны нам за гэта да гэтага часу ўдзячныя. Такі падоход быў, аднак, не правілам, а выключэннем. Самыя масавыя рэпрэсіі здзяйсняліся з дапамогай так званых пазасудовых органаў. На іх сумленні – жыцці і скалечаныя лёсы прыблізна 2/3 ўсіх рэпрэсаваных. Найбольш пашыранымі з іх былі “тройкі”, якія засядалі ў кожнай вобласці. “Тройкі” складаліся з першага сакратара партыйнага камітэта, пракурора і начальніка абласнога камітэта НКВС. Гэтыя тры чалавекі завочна вырашалі лёс любога – без усялякіх выклікаў і

разгляду справы – правялі пасяджэнне і паставілі расстраляць. Другі від рэпрэсій – высылка ў адміністрацыйным парадку. Гэта было найбольш характэрна для 1929-32 гг., калі ў аддаленыя раёны СССР высяляліся цэлыя населеныя пункты. Гэта перыяд масавай калектывізацыі. Акрамя гэтага – высяленне з памежных раёнаў. Яшчэ – знішчэнне хутарскіх гаспадарак, які, дарэчы, шмат было і ў Беларусі. Яны фактычна знішчаліся, маёмасць канфіскавалася, а сем’і высылаліся.

Судовыя працэсы праходзілі рэдка і насілі фармальны характар. Шырока практыкаваліся расстрэлы па спісах. У нас ёсць дадзеныя, што многіх арыштоўвалі, расстрэльвалі і нават увогуле не фіксавалі гэты факт. У выніку чалавек знікаў бяследна, і нават цяпер, праз 70 год, яго родныя не ведаюць, дзе і калі ён быў расстраляны і пахаваны.

Халакост лічыцца найбольш дасканала дакументаваным злачынствам у гісторыі. А што можна сказаць пра савецкія рэпрэсіі? Наколькі грунтоўна яны адлюстроўваюцца ў архівах, і колькі лёгка атрымаць да іх доступ?

Па-першае, звычайна ўсе гэтыя акцыі праводзіліся тайна, і таму вельмі многія дакументы ўвогуле не афармлялі. Па-другое, многія з тых дакументаў, якія былі аформленыя, напрыклад, акты прывядзення прысудаў да выканання, ці мапы з нанесенымі на іх месцамі расстрэлаў, былі знішчаны ў наступныя гады пасля смерці Сталіна ў сувязі з тым, што ва ўладзе заставаліся людзі, звязаныя з рэпрэсіямі, якія хацелі замесці сляды. Па-трэцяе, у Беларусі дагэтуль цалкам зачынены для даследаванняў архіў КДБ, ёсць шмат перашкодаў для доступу ў архіў МУС, і многія матэрыялы нацыянальнага архіву Рэспублікі Беларусь знаходзяцца на асаблівым рэжыме захоўвання, які не дазваляе з імі азнаёміцца.

Максімум, што можна зрабіць – гэта

Гутарка з Ігарам Кузняцовым, працяг...

даслаць запыт у КДБ пра канкрэтнага чалавека, а адтуль дашлюць адказ – ёсць у іх звесткі пра яго, ці не, не больш за тое. Такая вось гульня. Я не маю магчымасці прыйсці туды, каб знайсці патрэбную мне справу. І нават калі людзі, чые родныя былі расстраляны ў 1937 г., атрымліваюць дазвол азнаёміцца са справай, то на асобныя яе старонкі аправаюць капэрты, каб іх немагчыма было прачытаць. І гэта ўлічваючы той факт, што практычна ўсе тэа справы, якія ёсць у КДБ – цалкам сфальсіфікаваныя. Паказанні выбіваліся праз катаванні, псіхалагічны ціск. У многіх выпадках пратаколы нават не падпісаныя, хоць следчы пазначае, што арыштаваны згодны з абвінавачаннем. Мы не ведаем у Беларусі большасці месцаў, дзе пахаваны расстраляныя. Мы не ведаем, хто прыводзіў прысуды ў дзеянне. Уся інфармацыя цалкам зачыненая.

У якім кантэксце падаюцца рэпрэсіі ў сённяшняй Беларусі?

Спачатку пра тое, як улада ставіцца да гэтай праблемы. Я б адказаў – ніяк. Робяць выгляд, што гэтай праблемы няма. Сёлета, у год сямідзесяцігоддзя масавых расстрэлаў, аргкамітэт па ўшанаванні ахвяраў сталінскіх рэпрэсій звярнуўся ў савет міністраў, да прэзідэнта, каб абвясціць гэты год годам памяці, а 29 кастрычніка – днём памяці ахвяраў рэпрэсій. Адказу нікага. Улада маўклівай адмовай сведчыць, што не мае жадання мець нейкія адносіны да гэтай праблемы.

Цяпер крыху пра навуковую сферу. Калі пачаўся перыяд перабудовы, распаду СССР, у Інстытуце гісторыі АН Беларусі была створана адмысловая працоўная група па даследаванні рэпрэсій. Як толькі адбыліся прэзідэнцкія выбары ў 1994 г., яна была расфарміраваная. З 1995 г. аніводная навуковая ўстанова ў Беларусі, ні адзін навуковец

афіцыйна не займаецца даследаваннямі рэпрэсій. Яшчэ адзін паказальнік – за гэты час у Беларусі не абаронена аніводнай кандыдацкай, ці доктарскай дысертацыі па праблеме рэпрэсій. Не таму што даследчыкі не жадаюць займацца гэтай тэмай, а таму што створаныя ўмовы, каб гэта было немагчыма зрабіць.

Навукоўцы падзеленыя на два накірункі. Прадстаўнікі афіцыйнага накірунку свярджваюць, што рэпрэсіі мелі цалкам заканамерны характар, што аніводная дзяржава не можа існаваць без рэпрэсій, прыводзяць у якасці аналага Вялікую французскую рэвалюцыю. Іншыя гісторыкі, якія аперуюць аб'ектыўнай інфармацыяй, даюць іншую карціну, паказваюць, што па крываваасці савецкі рэжым ад нацысцкага мала чым адрозніваецца. Хіба што колькасць знішчаных іншая. Але калі ўлічыць, што нацысты знішчалі ў асноўным насельніцтва іншых краін, і гэта было ва ўмовах вайны, то пры савецкай уладзе людзі знішчаліся ў мірных умовах, прытым тэа, хто быў адданы гэтай уладзе. Такой абсурднай сітуацыі ні ў якой краіне ў дваццатым стагоддзі не было.

Рэпрэсіі, нацысцкія і сталінскія, маюць вельмі шмат агульнага – па формах здзяйснення, па мэтах, якія яны ставілі. Я нават скажу, што формы і метады, якія ўжывала НКУС, больш жорсткія за тэа, што ўжывала Гестапа і СД на акупаваных тэрыторыях усходнеўрапейскіх краін і Савецкага Саюзу ў прыватнасці.

Як паўплывалі рэпрэсіі на народ, які след яны пакінулі ў псіхалогіі людзей?

Пачынаючы з 1996-97 г. афіцыйны беларускі друк пра факты рэпрэсій фактычна нічога не пісаў. Калі што і з'яўлялася, дык толькі ў станоўчым кантэксце. Фактычна, за гэтыя дзесяць гадоў вырасла цэлае пакаленне людзей, якія не ведаюць праўды пра рэпрэсіі. Старэйшае пакаленне не ведала праўды яшчэ

тады, і не ўспрыняло яе ў перыяд перабудовы, лічыла, што гэта брахня, прыдумкі дэмакратаў. Маладое пакаленне цяпер проста не ведае гэтую праблему. У падручніках для школаў і ВНУ пра рэпрэсіі напісана толькі паўтары старонкі – у савецкім кантэксце: рэвалюцыя перамагла, ворагі заміналі савецкай уладзе, савецкая ўлада іх знішчала, і мела на тое права. Нярэдка выказваецца нават думка, што калі б усіх ворагаў знішчылі ў трыццатыя, то не было б у нас цяпер гэтай апазіцыі, і мы жылі б яшчэ больш шчасліва.

Ні асэнсавання ўрокаў гісторыі, ні ўшанавання загінулых, ні раскрыцця імянаў катаў, ні пакаяння – нічога гэтага не адбылося і ў бліжэйшы час не адбудзецца. Народ, які не ведае трагічных старонак сваёй гісторыі, не здольны пабудаваць нармальную цывілізаваную дзяржаву.

Мне як гісторыку, чалавеку, які дзесяцігоддзямі займаецца гэтай праблемай, гідка чуць з вуснаў журналістаў, у тым ліку недзяржаўных, што мода на гэтую праблему прайшла. Гэта не гарнітур, які можа быць модным ці нямодным. Гэта трагедыя народа, памяць пра якую павінна перадавацца з пакалення ў пакаленне. Тэа рэпрэсіі застаецца актуальнай яшчэ і таму, што пачуццё страху не сышло, яно жыве ў нашых генах. Страх цісне на наш народ. Нашы людзі дагэтуль пакутуюць на сіндром 37-га году. Мы не можам сказаць, што рэпрэсіі ў Беларусі – гісторыя. У нас гэта і гісторыя, і сучаснасць. Але я спадзяюся, што гэты перыяд неўзабаве пачне падыходзіць да заканчэння.

Гутарыў Алесь Кудрыцкі

Падрыхтавана “Офісам за дэмакратычную Беларусь”

Абвесткі

Шаноўнае спадарства!

У інтэрнэце з'явілася новая рэдакцыя Беларускай Інтэрнэт-Бібліятэкі *КАМУНІКАТ*

Зараз *KAMUNIKAT.org* — гэта прафесійны сайт з каталогам, пошукавай сістэмай, падпіскай RSS, топ-спісам выданняў і шмат чым яшчэ.

Дагэтуль на новым сайце *KAMUNIKAT.org* удалося сабраць больш за 500 беларускіх кніг і часопісаў. Аднак праца над папаўненнем кнігазбору ўвесь час працягваецца. Да канца 2007 году будзе іх больш за 1000! Не беручы да ўвагі артыкулаў, якія будуць асобным раздзелам на новым *KAMUNIKAT.org*.

Крытэр, якім будзе кіравацца Камунікт пры размяшчэнні матэрыялаў на сайце, будзе адзін – кніга, часопіс ці артыкул павінны: датычыць Беларусі, быць напісаныя па-беларуску, альбо нейкім іншым чынам закранаць беларускую тэматыку. З бібліятэкай супрацоўнічаюць ужо многія беларускія Аўтары і Выдаўцы. Далучайцеся і Вы!

Невядомы Мінск у конкурсе National Geographic

Мінскія тэлевізійныя інфармацыйныя сеці разам з каналам National Geographic вырашылі правесці фатаграфічны конкурс пад назвай “Невядомы Мінск”.

Усе, хто хоча ўзяць удзел у конкурсе, павінны даслаць свае працы да 20 лістапада 2007 г. на адрас: Мінск 220100 вул. Цьнянская 23 А (калі вы ўжо маеце надрукаваныя адбіткі), альбо на сеціўную пошту konkurs@mtis.by у фармаце JPEG. Да ўдзелу ў конкурсе будуць прымацца не больш за тры здымкі ад аднаго аўтара. Фатаграфіі мусяць быць дасланыя з кантактнай інфармацыяй пра аўтара і каментаром да здымка.

Фотаздымкі будуць змешчаны на сайце www.mtis.by, дзе наведвальнікі змогуць пакінуць свае галасы да 10 снежня.

Пераможца атрымае ад канала National Geographic прафесійную фотакамеру.

Увага! Фотаконкурс "Еўропа, якую бачыў Ты"!

Да ўдзелу ў конкурсе прымаюцца фотаздымкі, прысвечаныя таму, як бачыць Еўропу беларус за мяжой. Колькасць здымкаў ад аднаго ўдзельніка не абмежавана. Па выніках спаборніцтва кампетэнтнае журы, якое будзе складацца з прафесійных фатографаў, абярэ працы, што будуць прадэманстраваныя на серыі выстаў “Еўропа ў двух бачаннях” (“Европа с двух точек зрения”). Выставы адбудуцца ў Мінску і абласных цэнтрах. Ад аднаго ўдзельніка на выставах можа быць паказаны толькі адзін твор.

Тэхнічныя патрабаванні да фотаздымкаў: Вырашэнне - не менш за 300 dpi, памер па даўжыні не менш як 2000 пікселяў. Для фатаграфій, зробленых на стужку: прымаюцца надрукаваныя здымкі памерам не менш як 20x30 см., альбо негатывы ў адсканаваным выглядзе з вырашэннем не менш за 300 dpi (зробленымі ў прафесійнай фота студыі)

Свае творы дасылайце на сеціўную пошту: photo@hepta.net (агульны памер лістоў не павінны перавышаць 12 Mb) да 12 кастрычніка альбо на паштовую скрыню 220030, г.Мінск, пл. Свабоды, 4, к.314.

Мы ў Сеціве

www.democraticbelarus.eu